

Tumačenje arbitražnih klauzula u trgovačkim ugovorima

Kovačević, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:588747>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
KATEDRA ZA GRAĐANSKO PROCESNO PRAVO

Filip Kovačević

DIPLOMSKI RAD

**TUMAČENJE ARBITRAŽNIH KLAUZULA U TRGOVAČKIM
UGOVORIMA**

Mentorica: prof. dr. sc. Aleksandra Maganić

Zagreb, rujan 2023.

Zahvala: Ovim putem izražavam zahvalnost svojoj mentorici Prof. dr. sc. Aleksandri Maganić, što me je detaljno navodila prilikom pisanja rada te pomogla u istraživanju ove teme. Posebno se želim zahvaliti svojim roditeljima te baki, koji su uvijek vjerovali u mene i bez čije podrške ovo ne bi bilo moguće.

Izjava o izvornosti

Ja, Filip Kovačević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

SADRŽAJ:

1. Uvod

1.1 Pozadina istraživanja

1.2 Ciljevi istraživanja

1.3 Metodologija istraživanja

2. Razmatranje arbitraže kao učinkovite alternative sudskim postupcima

2.1. Pojam i svrha arbitraže

2.2. Značaj arbitraže kao alternative sudskom postupku

2.3. Prednosti i Nedostaci Arbitraže u odnosu na Sudski Postupak

3. Odabir arbitraže: Analiza relevantnih podataka

3.1. Analiza trajanja arbitražnih postupaka

3.2. Analiza trajanja redovnih sudskih postupaka u Republici Hrvatskoj

3.3. Paralelna usporedba između arbitraže i sudskog postupka + zagrebačka pravila i ubrzani postupak

4. Elementi arbitražne klauzule

4.1. Definicija i svrha arbitražne klauzule

4.2. Vrste arbitražnih klauzula

5. Trgovački ugovori i arbitražna klauzula

6. Pravni okvir tumačenja arbitražnih klauzula

6.1. Opći pravni principi tumačenja ugovora

6.2. Međunarodni instrumenti o arbitraži i tumačenju arbitražnih klauzula

7. Metodologija tumačenja arbitražnih klauzula

7.1. Međunarodna sudska praksa prirode tumačenja arbitražnih klauzula

7.2. Osnovna načela tumačenja arbitražnih klauzula iz sudske prakse

8. Izbor primjenjivog prava na tumačenje međunarodnog arbitražnog sporazuma

8.1. Pravo države u kojoj se provode sudski postupci za izvršenje

8.2. Pravo koje upravlja supstancijalnom valjanosti arbitražnog sporazuma

9. Zaključak

10. Literatura

10.1 Popis literature

10.2 Mrežni izvori

10.3 Pravni izvori

10.4 Sudske presude

1. Uvod

1.1 Razlozi istraživanja

U suvremenom poslovnom okruženju, obilježenom brzim promjenama, globalizacijom tržišta i složenim međunarodnim transakcijama, uspješno upravljanje poslovnim odnosima često zahtijeva odgovarajuće mehanizme rješavanja sporova. Nesuglasice i sporovi među poslovnim subjektima mogu usporiti procese, povećati troškove i imati negativne posljedice na njihov ugled. Stoga je ključno imati učinkovit način rješavanja sporova, koji će omogućiti stranama da se bave problemima i sukobima na pravi način. U tom kontekstu, arbitraža kao oblik alternativnog rješavanja sporova izdvaja se kao važan instrument za održavanje stabilnih i produktivnih poslovnih odnosa.

Arbitražna klauzula, koja se često naziva i arbitražnom odredbom ili arbitražnim sporazumom, predstavlja ključni element u trgovačkim ugovorima, koji određuje da će se potencijalni sporovi rješavati putem arbitražnog postupka, umjesto tradicionalnog sudskog. One postaju sve značajnije kao sredstvo izbora za rješavanje sporova u međunarodnim trgovačkim ugovorima. Ovaj trend proizlazi iz potrebe za brzim, stručnim i povjerljivim rješavanjem sporova, koji se često javljaju u kontekstu poslovnih odnosa. Takve klauzule omogućavaju stranama da izaberu alternativni način rješavanja sporova, izbjegavajući često dugotrajne i složene sudske postupke.

Ova klauzula nije samo formalni dio ugovora; ona nosi dublje implikacije u smislu kako se strane odnose prema rizicima i nesuglasicama koje se mogu pojaviti tokom trajanja ugovornog odnosa. Način na koji strane oblikuju i implementiraju arbitražnu klauzulu može imati značajan utjecaj na tijek rješavanja sporova, ishod i zadovoljstvo svih uključenih strana.

Za ovu temu sam se opredijelio iz više razloga. Prije svega, smatram kako alternativni načini rješavanja sporova nisu dovoljno korišteni u praksi. Te da se u njima nalazi veliki potencijal. Odabirom ove teme želim detaljno istražiti to područje i naći relevantne podatke o tome je li arbitraža u Republici Hrvatskoj učinkovita, odnosno ima li negdje prostora za napredak.

Što se tiče same arbitražne klauzule, posebno me je zaintrigirala jer se njome određuju gotovo svi relevantni faktori u arbitraži, zbog toga želim istražiti njezin internacionalni aspekt i međunarodnu sudsku praksu. Nadalje, tijekom studija razvio sam veliko zanimanje za trgovačke ugovore gdje sam vidio priliku da objedinim dva područja koje me veoma zanimaju, trgovačko ugovorno pravo i arbitražu, uzimajući u obzir kako se, u pravilu, arbitražne klauzule najčešće sreću upravo u trgovačkim ugovorima.

Nadam se da ću kroz međunarodnu praksu i komparativno pravo detaljno istražiti utjecaj arbitražne klauzule na trgovačke ugovore, upravo s naglaskom na njihovo tumačenje.

1.2 Ciljevi istraživanja

Cilj ovog diplomskog rada je dublje istražiti i provesti analizu tumačenja arbitražnih klauzula u trgovačkim ugovorima te na taj način osigurati temeljito razumijevanje koncepta arbitražne klauzule i njezine važnosti, doprinoseći informiranim odlukama i promicanju učinkovitih načina rješavanja sporova u poslovnom svijetu.

Kroz analizu pravnih principa, međunarodnih konvencija, presuda međunarodnih sudova i prakse, istražiti ćemo različite aspekte tumačenja arbitražnih klauzula te identificirati ključne izazove s kojima se suočavaju sudovi i arbitražni paneli pri primjeni ovih klauzula. Studije slučaja dodatno će osvijetliti praksu tumačenja i omogućiti dublje razumijevanje kako teorijskih tako i praktičnih aspekata. Kroz sveobuhvatno istraživanje relevantne literature, pravne regulative, pravorijeka te praktičnih primjera, rad će se posvetiti istraživanju prednosti i potencijalnih nedostataka arbitražne klauzule. Također će se analizirati različiti modeli i oblici arbitražnih klauzula te njihova primjena u različitim kontekstima.

Specifični ciljevi istraživanja uključuju:

1. Razumijevanje koncepta arbitražnih klauzula i njihove svrhe u trgovačkim ugovorima.

2. Analiziranje različitih vrsta arbitražnih klauzula koje se koriste u međunarodnim trgovačkim sporazumima.
3. Identifikaciju prednosti i nedostataka arbitraže u odnosu na sudski postupak te ulogu tumačenja u unapređenju efikasnosti arbitražnih postupaka.
4. Istraživanje općih pravnih principa tumačenja ugovora i kako se primjenjuju na tumačenje arbitražnih klauzula.
5. Analizu međunarodnih instrumenata, kao što je UNCITRAL Model Law i međunarodne konvencije, u kontekstu tumačenja arbitražnih klauzula.
6. Ispitivanje kako međunarodne presude i praksa sudova oblikuju i usmjeravaju tumačenje arbitražnih klauzula.

1.3 Metodologija istraživanja

Ovo istraživanje koristit će kombinaciju analitičkog, pravnog i komparativnog pristupa kako bi se sveobuhvatno istražili različiti aspekti tumačenja arbitražnih klauzula. Pravna literatura, uključujući knjige, članke, teorije i pravne analize, bit će osnovni izvor informacija o konceptu, pravnom okviru i trendovima u tumačenju arbitražnih klauzula. Komparativna analiza različitih pravosudnih sustava i njihovih pristupa tumačenju doprinijet će razumijevanju različitih pristupa.

Također, analizirat će se međunarodni instrumenti kao što su UNCITRAL Model Law i međunarodne konvencije, kako bi se stvorio dublji uvid u okvir tumačenja arbitražnih klauzula na međunarodnoj razini. Studije slučaja, u kojima su arbitražne klauzule imale ključnu ulogu, pružit će praktične primjere tumačenja.

Kombinacija ovih metodologija osigurat će cjelovitu analizu tumačenja arbitražnih klauzula u trgovačkim ugovorima, istražujući kako pravila, praksa i razvoj tržišta oblikuju ovu važnu komponentu međunarodnog poslovanja.

Kroz dubinsku analizu ovog rada, ciljamo na doprinos boljem razumijevanju procesa tumačenja arbitražnih klauzula, potičući daljnju diskusiju i istraživanje u ovoj ključnoj oblasti međunarodnog trgovačkog prava.

2. Razmatranje arbitraže kao učinkovite alternative sudskim postupcima

2.1 Pojam i svrha arbitraže

Arbitraža (izabrano suđenje) je provođenje suđenja u sporu pred arbitražnim sudom.¹

Arbitraža je sredstvo za rješavanje sporova. Ona je metoda po kojoj stranke dobrovoljno predaju svoje sporove na rješavanje nepristranoj trećoj osobi, arbitru, koju su izabrale. To je pravna tehnika rješavanja sporova koji se upućuju trećoj strani za donošenje odluke.²

Sukladno hrvatskom Zakonu o arbitraži: »arbitraža« (izbrano suđenje) je suđenje pred arbitražnim sudom bez obzira organizira li ga ili njegovo djelovanje osigurava arbitražna ustanova ili ne.³

Arbitražni sud (izabrani sud) je nedržavno pravosudno tijelo (sud) koje svoje ovlaštenje za suđenje crpi iz sporazuma stranaka; sastavljeno je od jedne ili više osoba o čijem su se izboru stranke sporazumjele, kojemu stranke sporazumno i dobrovoljno povjeravaju donošenje pravorijeka – meritorne odluke o sporu koji prema strankama ima snagu pravomoćne sudske odluke, osim ako su se stranke izričito sporazumjele da se pravorijek može pobijati pred arbitražnim sudom višeg stupnja.⁴ Arbitražni sudovi su privatni sudovi za građanskopravne sporove uspostavljeni na temelju zakonskog ovlaštenja. On je autonoman, nedržavni pravosudni organ zasnovan na sporazumu stranaka kojim mu one povjeravaju donošenje meritorne odluke u svome sporu.⁵

Te tvrdnje potkrjepljuje i naš hrvatski Zakon o arbitraži koji arbitražni sud definira kao nedržavni sud koji svoje ovlaštenje za suđenje crpi iz sporazuma stranaka.⁶ Temelj arbitraže je sporazum između stranaka da će svoj spor riješiti arbitražom. Dvije bitne značajke arbitraže su: presuda je primjena pozitivnog prava na konkretni spor i presuda je obvezna za stranke i mora se izvršiti.⁷

¹ Triva, Siniša ; Dika, Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 851.

² Goldštajn Aleksandar ; Triva Siniša, Međunarodna trgovačka arbitraža, Informator, Zagreb, 1987., str. 12.

³ Zakon o arbitraži, (Narodne novine, br. 88/01), u daljem tekstu: ZA, čl. 2. st. 1. t. 1.

⁴ Triva; Dika, op. cit. u bilj. 1., str. 851.

⁵ Goldštajn ; Triva, op. cit. u bilj. 2., str. 12.

⁶ Čl. 2. st. 1. t. 3., ZA.

⁷ Andrassy, Juraj et al., Međunarodno pravo 3., Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 26.

Postupak pred arbitražnim sudom je suđenje. Arbitražni sud djeluje u konkretnom pravnom sporu među strankama, a o sporu meritorno odlučuje pravorijekom.⁸ Pravorijek je odluka arbitražnog suda o biti spora dok je konačni pravorijek odluka kojom je odlučeno o osnovi i visini pojedinog zahtjeva.⁹

Osnovna karakteristika arbitražnog suda je da je to nedržavni sud koji strankama nije nametnut. Nisu pravi arbitražni sudovi ona tijela kojima se stranke moraju obratiti radi rješavanja određenih sporova – takozvane prisilne arbitraže (*compulsory arbitral tribunal*).¹⁰ Primjer takve prisilne arbitraže u hrvatskom pravnom poretku uređuje Zakonu o odvjetništvu koji propisuje: Ako se dogovor iz prethodnog stavka ovoga članka ne postigne u roku od trideset dana od postavljanja zahtjeva bilo koje strane drugim dvjema stranama, o uvjetima osiguranja odlučuje, na prijedlog bilo koje od strana Stalno izbrano sudište pri Hrvatskoj gospodarskoj komori. Pravorijek Stalnog izbranog sudišta kojim se određuju uvjeti osiguranja za narednu godinu je pravomoćan i djeluje prema svim osiguravateljima, Ministarstvu, Komori i odvjetnicima, odnosno odvjetničkim društvima.¹¹

Zaključno, arbitraža ili izabrano suđenje predstavlja ključno sredstvo za rješavanje sporova putem treće strane, nepristranog arbitra. Ovaj pravni mehanizam omogućava strankama da dobrovoljno predaju svoje sporove na rješavanje arbitru ili arbitražnom sudu, čije ovlaštenje proizlazi iz sporazuma stranaka. Arbitraža se temelji na autonomnosti, jer je arbitražni sud nedržavni pravosudni organ koji donosi meritornu odluku na osnovu međusobnog sporazuma stranaka.

2.2. Značaj arbitraže kao alternative sudskom postupku

Arbitražno sudovanje razvilo se kao izraz nezadovoljstva zbog sporog, skupog, krutog i nesigurnog državnog sudovanja. Sporazum o arbitraži kompromisna je točka do koje su partneri spremni izaći jedan drugome u susret, odričući se domaćeg pravosuđa i sigurnosti koje im ono pruža.¹² Nadležni državni sudovi pri rješavanju sporova s međunarodnim karakterom postupaju na osnovi pravila međunarodnog građanskog procesnog prava, *legis fori*. To su

⁸ Triva; Dika, op. cit. u bilj. 1., str. 853.

⁹ Čl. 2. st. 1. t. 8. i 9., ZA.

¹⁰ Triva; Dika, op. cit. u bilj. 1., str. 853.

¹¹ Zakon o odvjetništvu (Narodne novine, br. 9/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21), čl. 44. st. 9.

¹² Triva; Dika, op. cit. u bilj. 1., str. 854.

izričita pravila o nadležnosti za sporove s međunarodnim obilježjem ili pravila o mjesnoj sudskoj nadležnosti ako se ta pravila analogno primjenjuju i na sporove s međunarodnim obilježjem.¹³

Vezano za prethodno spomenuto, u gotovo svakom sporu s međunarodnim karakterom postavlja se pitanje: Gdje će se odlučivati i tko će odlučivati u ovom sporu? Odgovor na ovo pitanje često presudno utječe na konačni ishod spora.

Mnogo je razloga zašto isti spor može imati materijalno različite ishode na različitim forumima. Postupovna pravila, pravila o izboru prava i materijalnopravna pravila dramatično se razlikuju od jedne zemlje do druge. Ostala razmatranja, kao što su neugodnosti, lokalna pristranost i jezik, mogu određeni forum učiniti mnogo povoljnijim za jednu stranu od druge.¹⁴

Još važnije, iskustvo, kompetencija i integritet pravosudnih službenika također se znatno razlikuju među različitim forumima; godišnji indeksi korupcije i druge studije ostavljaju sumnje u pogledu neujednačenih razina neovisnosti i integriteta u mnogim nacionalnim pravosuđima. Ti su pokazatelji, nažalost, potvrđeni suvremenim anegdotskim iskustvom o endemskoj korupciji u građanskim parnicama u nekim jurisdikcijama.¹⁵

Goldštajn i *Triva* argumentiraju kako su osnovni motivi za međunarodnu trgovačku arbitražu kao najbolju soluciju nesklonost prema državnim sudovima općenito, a osobito prema sudu zemlje jedne od stranaka te činjenica kako ne postoje međunarodni naddržavni sudovi za rješavanje međunarodnih trgovačkih sporova.¹⁶ Arbitraža se općenito smatra preferiranim načinom rješavanja međunarodnih trgovačkih sporova. Ovo pravilo vrijedi iz više razloga. Ukratko, međunarodna arbitraža pruža neutralan, brz i stručan postupak rješavanja sporova, uvelike podložan stranačkoj kontroli, u jedinstvenom, centraliziranom forumu, s međunarodno provedivim sporazumima i odlukama o rješavanju sporova.

¹³ Sajko, Krešimir, *Međunarodno privatno pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2005., str. 286.

¹⁴ Born, Gary, *International Commercial Arbitration*, Third Edition, Kluwer Law International, 2020., str. 9.

¹⁵ Cf. *ibid.*, str. 10.

¹⁶ Goldštajn ; Triva, *op. cit.* u bilj. 2., str. 15.

Međunarodna arbitraža s pravom se smatra manjom patnjom od vođenja međunarodnih sporova pred nacionalnim sudovima i kao pružanje strankama praktičnijeg, učinkovitijeg te neutralnijeg načina rješavanja spora nego što je to dostupno na drugim forumima.¹⁷

Za arbitražni postupak tvrdi se da osigurava tajnost, prihvatljiv ambijent i pomirljiv ton raspravljanja, jednostavnost procesnih forma i jeftinoću. Arbitri su u pravilu i eksperti za područje o kojemu sude. Relativna nevezanost arbitara za određeni pravni sistem pruža im mogućnost da nađu pravičniju soluciju spora.¹⁸

2.3 Prednosti i nedostaci arbitraže u odnosu na sudski postupak

Arbitraža ima nedvojbene prednosti u odnosu na državne sudove, te prednosti se, prije svega odnose na, mogućnosti izbora stručnih osoba koje će voditi arbitražu, brže provođenje postupka, mogućnosti sporazuma o mjerodavnom pravu te povjerljivost postupka i dokumentacije koja se koristi u postupku.¹⁹ Postoji više očitih razloga zašto izabrati arbitražu u odnosu na postupak pred sudom. Prije svega treba navesti fleksibilnost postupka, zatim povjerljivost postupka, mogućnost da stranke preuzmu kontrolu nad sastavom arbitražnog vijeća te mogućnost izbjegavanja intervencije treće države u postupku.²⁰

Kao daljnji argumenti u prilog arbitraži naspram sudskog postupka navode se tajnost postupka, neutralnost područja na kojem se međunarodna trgovačka arbitraža u pravilu odvija u zemlji kojoj ne pripadaju stranke te generalno jednostupanjnsko uređenje postupka.²¹ Renomirani autor na području arbitraže *Born* kao glavne razloge u korist arbitraže navodi: neutralnost, centralizirano rješavanje sporova, provedivost ugovora i odluka, komercijalna osposobljenost i stručnost, pravomoćnost odluka, autonomija stranaka i proceduralna fleksibilnost, cijena i brzina, povjerljivost ili privatnost rješavanja sporova.²²

¹⁷ Sajko, op. cit. u bilj. 13., str. 8.

¹⁸ Triva; Dika, op. cit. u bilj. 1., str. 854.

¹⁹ Jug, Jadranko, Načini okončanja arbitražnog postupka -dileme i prijedlozi-, Croatian Arbitration Yearbook, Vol 13., 2006., str. 63

²⁰ Gray, Christine ; Kingsbury, Benedict, Developments in Dispute Settlement: Inter-State Arbitration since 1945, British Year Book of International Law, Vol. 63, Issue 1, 1992, str. 109.

²¹ Goldštajn ; Triva, op. cit. u bilj. 2., str. 15.

²² Sajko, op. cit. u bilj. 13., str. 8.

Arbitražno sudjelovanje ima i negativnih osobina zbog kojih dolazi pri pronalaženju prikladnih arbitara i konstituiranju arbitražnog suda, ponekad zbog opasnosti sporog postupanja, nedovoljnog poznavanja mjerodavnog prava, nedostatka moralne čvrstine, nezavisnosti i nepristranosti arbitara, mogućnosti da troškovi neprimjereno rastu zbog honorara koje arbitri traže za svoj rad, opasnosti da suđenje po pravičnosti ne preraste u arbitrarnost te što sve prednosti arbitraže mogu biti dovedene u pitanje, ako nezadovoljna stranka pokrene spor pred državnim tijelima radi pobijanja arbitražne odluke.²³

Nadalje, iako u doktrini postoji stav kako je arbitraža brža i cjenovno isplativija od redovnog sudskog postupka, to nužno nije točno. Arbitraža se ističe zbog brzine i isplativosti, ona može biti skup proces. Ovo je posebno istinito u velikim međunarodnim sporovima, koji mogu uključivati duže podneske, opširnije činjenične opise i različite dokaze, te duža ročišta od međunarodnih parnica – dijelom zato što, u složenijim stvarima, stranke često žele opsežan, temeljit postupak. Štoviše, u međunarodnoj arbitraži stranke su dužne (ovisno o kasnijoj raspodjeli troškova od strane suda) platiti naknade arbitrima i troškove arbitražne institucije. Stranke će također morati platiti najam prostorija za rasprave, putovanje do arbitražnog mjesta, smještaj i slično.²⁴

Međunarodna komercijalna arbitraža također nije uvijek brza. Izvan nekih specijaliziranih konteksta, značajni komercijalni sporovi mogu z između 18 i 36 mjeseci da bi se postigla konačna presuda, uz ograničene mogućnosti za sažete odluke. Proceduralne pogreške, izazovi arbitrima i sporovi oko nadležnosti mogu odgoditi čak i ove prilično dostojanstvene vremenske okvire, kao i zauzeti rasporedi zaposlenih arbitara i odvjetnika. Moguće je ubrzati postupak izradom "brze" arbitražne klauzule ili vještim odabirom arbitra i proceduralnim planiranjem, ali postoje ograničenja koliko brzo se stvarno može riješiti značajan komercijalni spor arbitražom.²⁵

3. Odabir arbitraže: Analiza relevantnih podataka

Odabir između arbitraže i sudskog postupka predstavlja važnu odluku koju strane moraju donijeti kada se suoče sa sporom. Oba pristupa imaju svoje prednosti i nedostatke, te će konačna

²³ Triva; Dika, op. cit. u bilj. 1., str. 854.

²⁴ Born, op. cit. u bilj. 14., str. 13.

²⁵ Cf. ibid., str. 14.

odluka ovisiti o specifičnim okolnostima spora i preferencijama stranaka. Pri donošenju odluke o odabiru arbitraže, kao metode za rješavanje sporova, ključno je provesti duboku analizu relevantnih podataka, kako bi se donio pravilan zaključak koji osigurava pravedno i učinkovito rješenje.

Jednako je bitno analizirati financijske i ekonomske aspekte spora. Ovo uključuje procjenu materijalne štete, gubitaka ili drugih ekonomskih utjecaja koje spor može imati na stranke. Ova analiza pomaže arbitrima da donesu informirane odluke o financijskim zahtjevima i eventualnoj naknadi štete. Također je važno analizirati relevantne pravne okvire koji se primjenjuju na spor. To uključuje pregled primjenjivih zakona, međunarodnih konvencija ili arbitražnih pravila koje strane mogu koristiti kao temelj za svoje argumente.

3.1. Analiza trajanja arbitražnih postupaka

Trajanje arbitraže, zajedno s troškovima, igra ključnu ulogu u odlukama stranaka o pokretanju arbitražnih postupaka. Kratko trajanje arbitraže često se navodi kao prednost u odnosu na dugotrajni sudske postupke. Međutim, trajanje arbitraže može varirati u ovisnosti od različitih čimbenika.

Analizirajući broj predmeta SAS pri HGK, nešto šira analiza broja predmeta koja započinje s 1991. i završava s 2018. godinom pokazuje da je upravo 2009. bila godina kada je zaprimljen najveći broj predmeta u Sudištu – čak 102. Međutim, u njihovoj strukturi, u kojoj su prevladavali sporovi bez međunarodnog obilježja (93), čak se 51 predmet odnosio na tužbu radi izdavanja platnog naloga (isti tužitelj, a različiti tuženici). U razdoblju od 1991. do 2018. (28 godina) u Sudištu je zaprimljeno 1.036 predmeta, što je u prosjeku 37 predmeta godišnje. Od toga je 740 predmeta bilo bez međunarodnog obilježja i 296 s međunarodnim obilježjem. Sukladno tome 29% predmeta je s međunarodnim obilježjem.²⁶

U strukturi predmeta s obzirom na njihovu vrstu najviše je građevinskih sporova, koje prate kupoprodaja roba i usluga, distribucija, prijenos dionica/udjela, rekonstrukcija brodova, zakupi i radni sporovi. S obzirom na stranke koje sudjeluju u arbitražnom postupku, u gotovo 80% predmeta jedna ili obje stranke su trgovačka društva.²⁷

²⁶Maganić, Aleksandra, Rješavanje trgovačkih sporova – parnični postupak ili arbitraža?, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, LXII – 2019., str. 81.

²⁷Cf. *ibid.*, str. 82.

Godina 2020. obilježila je nove rekorde za Međunarodnu trgovačku komoru (ICC). ICC Međunarodni sud za arbitražu zabilježio je 929 podnesaka, što je dovelo do najvećeg broja predmeta koji su se vodili prema Pravilima arbitraže ICC-a (1.833), broja uključenih strana (2.507) te broja imenovanja ili potvrda arbitara (1.520). Ostali rekordi uključuju geografsku raznolikost arbitara (92 nacionalnosti) te mjesta arbitraže (65 zemalja). ICC Međunarodni centar za alternativno rješavanje sporova (ADR) primio je ukupno 77 novih predmeta - najveći broj registriranih predmeta u jednoj godini.²⁸

Druge vodeće arbitražne institucije također su se suočile s pitanjem trajanja arbitraže. Prema istraživanjima, medijan trajanja arbitražnih postupaka varira:

- LCIA (*London Court of International Arbitration*): Medijan trajanja je ostao 16 mjeseci, dok je srednje trajanje 20 mjeseci.²⁹

- SCC (*Stockholm Chamber of Commerce*): Medijan trajanja je 13.5 mjeseci³⁰

- SIAC (*Singapore International Arbitration Centre*): Medijan trajanja je 11.7 mjeseci³¹

- HKIAC (*Hong Kong International Arbitration Centre*): Srednje trajanje je 16.9 mjeseci³²

- ICDR (*International Centre for Dispute Resolution*): Medijan trajanja je 13.1 mjesec³³

ICC ne objavljuje precizne podatke o prosječnom trajanju svih predmeta koje vodi. Međutim, prema njegovoj statistici za 2020., prosječno trajanje postupaka u predmetima u kojima je pravomoćna presuda u 2020. bio je 26 mjeseci, što je izračunato na temelju svih navedenih slučajeva, uključujući one u kojima su stranke prekinule postupak na bilo koje vrijeme. Prosječno trajanje postupka prema izvješću ICC bilo je 22 mjeseci.³⁴

Arbitražne institucije svjesne su važnosti smanjenja trajanja arbitraže te su primijenile različite tehnike kako bi postigle veću učinkovitost. Ovo uključuje brze postupke, vremenska

²⁸ ICC statistika za rješavanje sporova 2020, dostupno na zahtjev na: <https://iccwbo.org/publication/icc-dispute-resolution-statistics-2020/>, str. 1., stanje na dan 4.9.2023.

²⁹ <https://www.acerislaw.com/wp-content/uploads/2022/08/LCIA-Costs-and-Duration-Statistics-1.pdf> - stanje na dan 4.9.2023.

³⁰ sccinstitute.com/about-the-scc/news/2021/scc-releases-statistics-for-2020, str. 2. – stanje na dan 4.9.2023.

³¹ [SIAC-Releases-Costs-and-Duration-Study_10-Oct-2016-1.pdf](https://www.siac-arbitration.com/Releases-Costs-and-Duration-Study_10-Oct-2016-1.pdf), stanje na dan 4.9.2023.

³² <https://www.hkiac.org/arbitration/costs-duration>, stanje na dan 4.9.2023.

³³ https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/AAA241_ICDR_Time_and_Cost_Study.pdf, stanje na dan 4.9.2023.

³⁴ Maganić, op. cit. u bilj. 26., str. 81.

ograničenja za donošenje odluka, odabir iskusnih odvjetnika, konsolidaciju slučajeva i korištenje virtualnih konferencija.

3.2. Analiza trajanja redovnih sudskih postupaka u Republici Hrvatskoj

Analiza trajanja parničnih postupaka pred Općinskim sudovima u Republici Hrvatskoj (2018.-2022.) Parnični postupci pred općinskim sudovima predstavljaju ključni aspekt pravosudnog sustava u Republici Hrvatskoj. U skladu s odredbama zakona, parnični postupci moraju biti pravični i efikasni, a trajanje tih postupaka od velike je važnosti. Pogledajmo analizu trajanja parničnih postupaka pred općinskim sudovima u petogodišnjem razdoblju od 2018. do 2022. godine.³⁵

Godina	Priljev predmeta	Ukupno u radu	Riješeni predmeti	Neriješeni predmeti
2018.	282.579	739.693	769.526	249.740
2019.	257.431	983.177	897.794	375.397
2020.	375.397	866.134	880.382	362.672
2021.	362.672	1.035.174	982.274	417.817
2022.	417.817	1.018.958	1.061.434	365.661

Iz tablice je razvidna promjena u broju predmeta i njihovom trajanju tijekom pet godina. Priljev predmeta fluktuirao je tijekom ovog razdoblja, s postupnim smanjenjem broja predmeta u 2019. godini, nakon čega je ponovno rastao. Broj predmeta u radu smanjen je 2020. godine, ali se zatim postupno povećavao. Zanimljivo je primijetiti da se broj riješenih predmeta povećavao svake godine, osim u 2020. godini, kada je došlo do blagog smanjenja. Ovo povećanje riješenih predmeta ukazuje na napore sudova da povećaju učinkovitost i smanje broj neriješenih predmeta.³⁶ Međutim, s obzirom na to da je riječ samo o statistici i tek vremenu očekivanog, ne i stvarnog trajanja postupka pred sudovima, sudski postupci u kojima se rješavaju trgovački sporovi traju predugo. Pored toga, prezentirani pokazatelji ne obuhvaćaju i vrijeme potrebno za ovrhu odluke donesene u parničnom postupku, jer tuženik u pravilu odbija dobrovoljno ispuniti

³⁵ Ministarstvo pravosuđa – Statističko izvješće o rezultatima radova sudova za 2022. godinu <https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Izvje%C5%A1%C4%87a/statistika%20sudova/Statisticko%20izvjesce%20o%20rezultatima%20rada%20sudova%20za%202022%20godinu.docx>, str. 10., stanje na dan 4.9.2023.

³⁶ Cf. *ibid.*, str. 10.

tražbinu utvrđenu sudskom odlukom. U ostvarivanju kondemnatornih zahtjeva treba u pravilu računati s ovršnim postupkom, koji može biti iznimno dug.³⁷

Godina	Priljev predmeta	Ukupno u radu	Riješeni predmeti	Neriješeni predmeti
2018.	33.237	165.742	167.638	29.444
2019.	29.444	165.677	169.968	24.884
2020.	24.884	177.547	170.797	32.040
2021.	32.040	155.469	166.101	21.409
2022.	21.409	135.102	138.988	17.526

Promatrajući starosnu strukturu predmeta koje su trgovački sudovi riješili u protekle tri godine, vidljivo je kako je najveći udio čine predmeti u kojima postupak traje do tri godine od datuma početka postupka. U 2022. godini, u odnosu na prethodnu, se povećao broj riješenih predmeta u kojima postupak traje preko tri do sedam godina i onih u kojima traje preko sedam godina, dok je broj onih u kojima postupak traje do tri godine smanjen. U odnosu na 2020. je povećan broj riješenih predmeta u kojima je postupak trajao preko sedam godina, i to za 15,66%, dok je broj riješenih predmeta iz preostale dvije kategorije smanjen.³⁸

Trgovački sudovi				
Riješeni predmeti u godini	2020.	2021.	2022.	+/- % 2022. prema 2020.
Predmeti stari do 3 godine	16.919	18.755	16.676	-1,44%
Predmeti od 3 do 7 godina	3.890	3.564	3.734	-4,01%
Predmeti stariji od 7 godina	1.731	1.808	2.002	15,66%
UKUPNO	22.540	24.127	22.412	-0,57%

S obzirom na važnost pravilnog trajanja parničnih postupaka, valja se prisjetiti da su sukladno zakonu, parnični postupci pred prvostupanjskim sudovima dužni biti završeni u razumnom roku, a svakako u roku kraćem od tri godine od dana podnošenja tužbe, osim ako to zakon

³⁷ Magnić, op. cit. u bilj. 26., str. 81.

³⁸ Ministarstvo pravosuđa – Statističko izvješće o rezultatima radova sudova za 2022. godinu, op. cit. u bilj. 35., str. 45.

drukčije određuje.³⁹ Navedeni rok je instruktivan, tako da ne postoji neka konkretna sankcija za prekoračenje istog, niti je to garancija da će postupak pred prvostupanjskim sudom doista i biti riješen u tom roku.

Nadalje, analizom priloženih podataka možemo vidjeti kako i dalje postoji nemali postotak predmeta pred prvostupanjskim sudovima koji nisu završeni u trogodišnjem roku, te smatram da je to vrlo indikativno. Štoviše, možemo uočiti kako za riješene predmete do 3 godine te od 3 do 7 godina postoji negativan trend u 2022. godini. Podaci za 2023. godinu nisu još dostupni, no izvjesno je da će oni biti lošiji, budući da smo svjedočili štrajku pravosudnih djelatnika.

Razlozi kao što su štrajkovi pravosudnih djelatnika i potpuna blokada pravosudnih organa mogu također biti faktor pri donošenju odluke o tome hoćemo li spor rješavati arbitražom ili u sudskom postupku.

3.3. Usporedba između arbitraže i sudskog postupka

Odabir između arbitraže i sudskog postupka predstavlja važnu odluku koju strane moraju donijeti kada se suoče sa sporom. Usporedbom prednosti i nedostataka između ta dva načina rješavanja sporova možemo doći do određenih zaključaka.

Analiza trajanja postupka:

Arbitraža: Trajanje arbitražnih postupaka može varirati ovisno o različitim čimbenicima, ali oni su kraći od sudskih postupaka. Prema podacima, vodeće arbitražne institucije kao što su Međunarodni sud arbitraže Međunarodne trgovinske komore, Londonski sud za međunarodnu arbitražu, Arbitražni institut Trgovinske komore u Stockholmu, Singapurski međunarodni arbitražni centar, Međunarodni arbitražni centar u Hong Kongu i Međunarodni centar za rješavanje sporova imaju medijane trajanja između 11.7 i 20 mjeseci. Pred ICC-om, iako nema preciznih podataka za sve predmete, prosječno trajanje postupaka bilo je 22 mjeseca u 2020. godini. Ovo kratko trajanje često se percipira kao prednost u odnosu na dugotrajni sudski postupak.

Sudski postupak: Analiza trajanja redovnih sudskih postupaka u Republici Hrvatskoj pokazuje da postoji značajan broj predmeta koji nisu završeni u razumnom roku, prema zakonskim

³⁹ Zakon o parničnom postupku, (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22), čl. 185.

odredbama. Parnični postupci pred općinskim sudovima često traju godinama, s promjenjivim brojem predmeta i riješenih predmeta tijekom pet godina. Ovo može rezultirati dodatnim troškovima i neizvjesnošću za strane u sporu.

Financijska analiza:

Arbitraža: Arbitraža omogućuje stranama da brže riješe spor i potencijalno uštede na troškovima sudskog postupka. Brže donošenje odluka može smanjiti financijske gubitke ili negativan ekonomski utjecaj spora.

Sudski postupak: Dugotrajni sudski postupci mogu rezultirati većim financijskim izdacima, uključujući troškove odvjetnika i sudskih pristojbi. Analiza troškova sporova također je važna pri donošenju odluke između arbitraže i sudskog postupka.

Pravni okviri:

Arbitraža: Pravila arbitražnih institucija obično su fleksibilnija, osim toga stranke mogu odabrati primjenjive zakone, međunarodne konvencije ili arbitražna pravila. Ovo omogućuje veću prilagodljivost i kontrolu strankama u postupku.

Sudski postupak: U sudskim postupcima primjenjuju se zakoni i pravila koja određuje sud, često s manje prilagodljivim okvirom za stranke. Ovisno o jurisdikciji, to može ograničiti stranke u izboru pravnog okvira.

Nakon analize većine najbitnijih točaka između arbitraže i sudskog postupka možemo zaključiti kako postoje mnogobrojne prednosti u korist arbitraže. No, zašto onda nije arbitraža češće zastupljena i zašto se stranke ipak odlučuju za dugotrajniji i nesigurniji sudski postupak?

Potencijalne stranke, čak i ako su svjesne da bi rješavanje trgovačkog spora u postupku pred arbitražom moglo znatno kraće trajati, izabiru postupak pred trgovačkim sudom zbog različitih razloga. Jedan od njih je da su stranke uvjerenja da je arbitraža preskupa, nisu uopće upoznate s arbitražnim postupkom, načinom odabira arbitara, mogućnošću da odluka bude donesena primjenom pravila o ubrzanim arbitražnim postupcima i pravorijek donesen u relativno kratkom roku. Čini se da je još uvijek prisutno i nepovjerenje prema privatnom načinu rješavanja sporova, tako da se unatoč brojnim nedostacima koje pokazuju sudski postupci, trgovački sporovi ipak rješavaju u postupku pred trgovačkim sudom.⁴⁰

⁴⁰ Maganić, op. cit. u bilj. 26., str. 82.

4. Elementi arbitražne klauzule

4.1. Definicija i svrha arbitražne klauzule

Ugovor o arbitraži temeljni je pravni posao na kojem počiva konstrukcija arbitražnog suđenja.⁴¹ Prema Zakonu o arbitraži, Ugovor o arbitraži je ugovor kojim stranke podvrgavaju arbitraži sve ili određene sporove koji su među njima nastali ili bi mogli nastati iz određenog pravnog odnosa, ugovornog ili izvanugovornog. Taj se ugovor može sklopiti u obliku arbitražne klauzule u nekom ugovoru ili u obliku posebnog ugovora.⁴² Prema određenju definicije Zakona o arbitraži, postoje dvije mogućnosti zaključivanja arbitražnog ugovora:

- Prva, već nakon što je spor između tih stranka nastao, u pravnoj literaturi takav se sporazum naziva *kompromis*,
- Druga, i prije nego što je takav spor nastao, u pravilu u vrijeme kada se zaključuje glavni materijalnopравни ugovor o pravnom odnosu iz kojega bi sporovi mogli nastati, pa je ugovor o arbitraži jedan od uglavaka glavnog ugovora – *kompromisorna klauzula (Arbitral clause)*⁴³

Ugovor o arbitraži je valjan ako je sklopljen u pisanom obliku. Ugovor je sklopljen u pisanom obliku ako je unesen u isprave koje su stranke potpisale.⁴⁴ Jurisdikcije koje slijede "*common law*" tradiciju su povijesno se pozivale na doktrinu "separabilnosti" ili "samostalnosti", u smislu da je arbitražna klauzula "samostalna" od ugovora između stranaka. S druge strane, jurisdikcije koje slijede "*civil law*" tradiciju češće su koristile pojmove "autonomija" ili "nezavisnost" arbitražne klauzule, što može ukazivati na veći fokus na vanjski pravni režim koji se primjenjuje na međunarodne arbitražne sporazume i potencijalno implicira veću razinu odvojenosti ili pravne udaljenosti između arbitražnog sporazuma i osnovnog ugovora stranaka, nego što to sugerira doktrina "separabilnosti". U stvarnosti, arbitražna klauzula usko je povezana s glavnim ugovorom stranaka i ima međusobnu, podržavajuću funkciju za taj ugovor. Iako bi se arbitražni sporazum pretpostavno trebao "izdvojiti" od osnovnog ugovora iz različitih razloga, nikada nije potpuno ili nužno "autonoman" ili "nezavisan" u odnosu na osnovni sporazum.⁴⁵

4.2. Vrste arbitražnih klauzula

⁴¹ Triva; Dika, op. cit. u bilj. 1., str. 868.

⁴² Čl. 6. st. 1., ZA.

⁴³ Triva; Dika, op. cit. u bilj. 1., str. 868.

⁴⁴ Čl. 6. st. 2., ZA.

⁴⁵ Born, op. cit. u bilj. 14., str. 378.

Ad hoc arbitraža definira se kao arbitraža koja nije vođena od strane arbitražne institucije. Sporazum o *ad hoc* arbitraži može poprimiti različite oblike. Na najosnovnijoj razini i s najvećim rizikom od neuspjeha, stranke jednostavno mogu dogovoriti arbitražu za buduće sporove, bez određivanja institucije koja će voditi arbitražu. Stranke u takvim okolnostima trebale bi se barem složiti o mjestu arbitraže, sudovima i pravnim pravilima koji će se koristiti kako bi se popunile praznine u njihovom sporazumu o arbitraži.⁴⁶

Alternativno, ugovorne strane mogu pregovarati o detaljnom sporazumu o *ad hoc* arbitraži. Takav sporazum trebao bi obuhvatiti, između ostalog, mjesto arbitraže; primjenjivo pravo; broj arbitara i način njihova imenovanja; razmjenu dokumenata; izjave svjedoka; pisane podneske; učinak odluka i nagrade arbitražnog suda; odricanje od suvereniteta za ugovore koji uključuju države i troškove postupka.

Treća opcija, ujedno i najučinkovitija, jest da strane dogovore da će se arbitraža provoditi prema uspostavljenom setu pravila za *ad hoc* arbitražu, među kojima su UNCITRAL Pravila za arbitražu.⁴⁷

Institucionalna arbitraža je oblik arbitražnog postupka u kojem strane u sporu koriste usluge i pravila arbitražne institucije kako bi riješile svoj spor. Ova vrsta arbitraže razlikuje se od *ad hoc* arbitraže, gdje stranke same dogovaraju postupak arbitraže bez uplitanja institucije.

Institucionalna arbitraža strankama nudi praktičan, unaprijed pripremljen način rješavanja njihovih sporova. Uloga arbitražne institucije nije rješavanje spora samo po sebi, već pružanje administrativne podrške arbitražnom sudu koji odlučuje o sporu. Odabirom institucijske arbitraže, stranke također uključuju arbitražna pravila te institucije u svoj sporazum o arbitraži, koja potom upravljaju postupkom.⁴⁸

Niz organizacija pruža usluge institucijske arbitraže. Među najpoznatijim komercijalnim arbitražnim institucijama su . LCIA⁴⁹, SCC⁵⁰, SIAC⁵¹, HKIAC⁵² i ICDR.⁵³ Iako su sjedišta ovih

⁴⁶ Choong, John ; Mangan, Mark et al., *Ad Hoc Arbitration, in A Guide to the SIAC Arbitration Rules*, Oxford University Press, 2018., str. 308.

⁴⁷ Cf. *ibid.*, str. 310.

⁴⁸ Emanuele, Ferdinando ; Molfa, Milo 'Chapter III. Institutional arbitration', *Selected Issues in International Arbitration: The Italian Perspective*, Cleary Gottlieb Steen & Hamilton LLP; Thomson Reuters, 2014., str. 85.

⁴⁹ *London Court of International Arbitration*

⁵⁰ *Stockholm Chamber of Commerce*

⁵¹ *Singapore International Arbitration Centre*

⁵² *Hong Kong International Arbitration Centre*

⁵³ *International Centre for Dispute Resolution*

institucija u Parizu, Londonu, Singapuru, Hong Kongu i Stockholmu, svaka od njih sposobna je nadgledati i upravljati arbitražama diljem svijeta.⁵⁴

5. Trgovački ugovori i arbitražna klauzula

Prije nego što se krenemo baviti trgovačkim ugovorima nužno je proučiti pojam trgovca. Prema Zakonu o trgovačkim društvima, trgovac je osoba koja samostalno trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu.⁵⁵ Dakle, da bi se neki pravni subjekt kategorizirao kao trgovac mora kumulativno ispuniti navedene pretpostavke. Zakon ne određuje specifično koje su to osobe tako da postoji mogućnost da bilo koja pravna i fizička osoba može biti trgovac, na primjer obrtnik.⁵⁶ Takav pristup zakonodavca rezultirao je da osobe javnog prava budu trgovci, kada djeluju *iure gestionis*. Sudjelujući u pravnim poslovima, osobe javnog prava moraju se podvrgnuti istim pravilima kojima su podvrgnuti i ostali sudionici u tom poslovanju.⁵⁷

Za određivanje pojma trgovačkog ugovora mjerodavan je Zakon o obveznim odnosima. Članak 14. stavak 2. tog Zakona određuje kako su trgovački ugovori, prema ovom Zakonu, ugovori što ih sklapaju trgovci među sobom u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednoga od njih ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti.⁵⁸ Ovdje se radi o mješovitom subjektivno-objektivnom kriteriju. Za navedeno moraju biti ispunjene dvije pretpostavke: 1. da je riječ o spomenutim subjektima (subjektivna pretpostavka) i 2. da se ugovor sklapa u obavljanju djelatnosti barem jednog od trgovaca koji su u njemu ugovorne strane (objektivna pretpostavka).⁵⁹ Arbitražna klauzula ima ključnu ulogu i značaj u trgovačkim ugovorima iz više razloga. Ona je odredba koja predviđa da će se eventualni sporovi između stranaka ugovora rješavati putem arbitraže umjesto putem sudskog postupka. Arbitraža je povijesno bila preferirana od strane trgovačkih (i drugih) korisnika jer je nudila stručniji i iskusniji način rješavanja trgovačkih sporova. Takav način promišljanja ostaje i danas. Empirijske studije tako i pojedini komentari ističu važnost stručnosti i iskustva arbitražnog suda u odlukama stranaka

⁵⁴ Emanuele ; Molfa, op. cit. u bilj. 48., str. 86.

⁵⁵ Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11, 111/12, 125/11, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23), čl. 3. st. 1.

⁵⁶ Barbić, Jakša, Pravo društava, knjiga prva – Opći dio, Organizator, Zagreb, 2008., str. 167.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22), čl. 14. st. 2., u daljnjem tekstu ZOO.

⁵⁹ Barbić, op. cit. u bilj. 56., str. 166.

da koriste međunarodnu arbitražu.⁶⁰ To se nazire u izjavi anonimnog ispitanika u istraživanju korisnika međunarodne arbitraže:

"Za francusku stranku, velika prednost je što međunarodna komercijalna arbitraža nudi 'luksuznu pravdu'... umjesto da imate spor od 600 milijuna dolara pred Trgovačkim sudom u Parizu, gdje svaka strana ima samo jedan sat za iznesene tvrdnje i gdje ne možete predstaviti svjedoke; za spor takvog značaja možda je vrijedno troškova dobiti vrstu pravde koja je međunarodnija i luksuznija; ono što dobivate je opsežnije i temeljitije ispitivanja svjedoka - bez pretjerivanja američkog postupka pred sudom."⁶¹

Ovo nije samo percepcija poslovnih subjekata, već i nekih nacionalnih sudova. Prema riječima bivšeg predsjednika francuskog *Cour de Cassation*, koji je objasnio zašto smatra arbitražu poželjnom: *prvo, ono što vi radite, mi ne moramo raditi; ... drugo, u mnogim područjima, vi ste stručniji od nas.*⁶² Ili, kako je lijepo primijetio jedan sudac u SAD-u arbitri, *više znaju o vrijednosti voćnjaka breskvi, njihovoj produktivnosti i sposobnosti za zarađivanje nego ja.*⁶³ Želja stranaka za donositeljima odluka koji imaju trgovačko iskustvo ostvaruje se u značajnom dijelu kroz njihovo sudjelovanje u odabiru arbitražnog suda. Ovaj aspekt arbitražnog postupka ima za cilj omogućiti strankama - koje imaju najintimnije znanje o svojim nesuglasticama i najveći poticaj da mudro odaberu sposoban sud - da izaberu arbitre s najboljim iskustvom, sposobnostima i dostupnošću za njihov određeni spor.⁶⁴ Ovo potvrđuju korisnici međunarodne arbitraže koji često navode mogućnost stranaka da sami odaberu članove suda kao jednu od najvažnijih prednosti tog postupka u usporedbi s dobivanjem suca nasumičnog odabira s neizvjesnim iskustvom, dobi i kompetencijom, što je jedna od najznačajnijih prednosti tog arbitražnog procesa.⁶⁵

I u hrvatskom pravnom poretku stranke imaju mogućnost samostalno odabrati arbitre na temelju arbitražnog sporazuma, što je jedna od najznačajnijih prednosti za trgovca. Sukladno ZA, stranke se mogu sporazumjeti o postupku imenovanja arbitra pod uvjetom da poštuju zakonske odredbe stavka 4. i 5. članka 14. Primjerice, kad arbitražu provode tri arbitra, svaka stranka

⁶⁰ Born, op. cit. u bilj. 14., str. 79.

⁶¹ Bühring-Uhle, A Survey on Arbitration and Settlement in International Business Disputes, in C. Drahozal & R. Naimark (eds.), *Towards A Science of International Arbitration: Collected Empirical Research* 25, 34 n.28 2005.

⁶² Lazareff, *International Arbitration: Towards A Common Procedural Approach*, in S. Frommel & B. Rider (eds.), *Conflicting Legal Cultures in Commercial Arbitration: Old Issues and New Trends* 31, 33, 1999.

⁶³ *Gramling v. Food Mach. & Chem. Corp.*, 151 F.Supp. 853, 858, 1957.

⁶⁴ Born, op. cit. u bilj. 14., str. 80.

⁶⁵ Queen Mary, University of London, 2018 International Arbitration Survey: The Evolution of International Arbitration 7, 2018. (ability of parties to select arbitrators)

imenovat će jednoga, a dva tako imenovana arbitra imenovat će trećega, koji će biti predsjednik arbitražnog vijeća. Kad arbitražu provodi arbitar pojedinac, ako se stranke ne sporazume o tome tko će to biti, arbitra pojedinca imenovat će na zahtjev stranke ovlaštenik za imenovanje.⁶⁶

Vodeće međunarodne arbitražne konvencije i nacionalni zakoni o arbitraži pružaju strankama široku autonomiju u dogovaranju materijalnih prava i postupaka koji se primjenjuju na "njihove" arbitraže. Ovaj naglasak na važnosti stranačke autonomije paralelan je primjenama doktrine u cijelom području suvremenog međunarodnog privatnog prava, i općenito, trgovačkog prava, ali ima poseban značaj u području međunarodne komercijalne arbitraže.⁶⁷ Kako je naznačeno u jednoj arbitražnoj presudi: "Općenito, stranke u trgovačkom ugovoru slobodne su odabrati pravo koje će upravljati njihovim ugovornim odnosom... Ova doktrina stranačke autonomije ima poseban smisao u kontekstu međunarodne komercijalne arbitraže."⁶⁸ Istu autonomiju priznaju i u drugim međunarodnim kontekstima (uključujući investicijsku arbitražu). Mogućnost stranaka da usvoje (ili, ako nema suglasnosti, ovlaštenje suda da propiše) fleksibilne ili inovativne postupke središnja je atrakcija međunarodne arbitraže - što se ponovno potvrđuje putem empirijskih istraživanja i komentara.⁶⁹

Bitan aspekt međunarodnog arbitražnog procesa, odražavajući želju komercijalnih stranaka za stručnošću i primjenu njihove autonomije, uključuje upotrebu specijaliziranih arbitražnih pravila na određenim tržištima. Stoga postoje posebno prilagođene arbitražne institucije u područjima pomorstva i spašavanja, robe, osiguranja i reosiguranja, prijevoza, intelektualnog vlasništva, građevinarstva, radnih sporova i zapošljavanja. U svakom slučaju, specijalizirana pravila postupka, obvezni ili opcionalni popisi arbitara i druge ugovorne odredbe oblikuju arbitražni proces kako bi korisnicima pružili najveći stupanj stručnosti i proceduralne predvidljivosti, učinkovitosti i sigurnosti.⁷⁰

Jedan od najbitnijih aspekata koje pruža arbitraža (arbitražna klauzula) je povjerljivost. Većina postupaka pred nacionalnim sudovima pruža malo povjerljivosti strankama. Rasprave i sudski spisi gotovo uvijek su otvoreni za javnost, konkurente, predstavnike medija i regulatorne tijela u mnogim zemljama (ponekad i po ustavnom zahtjevu), a stranke često imaju slobodu otkriti sadržaj podnesaka i dokaza javnosti i medijima. Međutim, Ustav Republike Hrvatske propisuje

⁶⁶ Čl. 10. st. 4., ZA.

⁶⁷ Bühler, Michael ; Webster, Thomas, Handbook of ICC Arbitration: Commentary and Materials 14, 2018.

⁶⁸ Interim Award in ICC Case No. 7929 of 1995, XXV Y.B. Comm. Arb. 312, 317 (2000)

⁶⁹ Queen Mary, University of London, 2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration 6, 2015., Carlston, Theory of the Arbitration Process, 17 Law & Contemp. Probs. 631, 650, 1952.

⁷⁰ Born, op. cit. u bilj. 14., str. 83.

da su sudske rasprave javne i presude se izriču javno, u ime Republike Hrvatske.⁷¹ Jasno je koliko to može potencijalno naštetiti strankama, pogotovo većim trgovačkim društvima koja imaju ogromnu konkurenciju. Za razliku od toga, međunarodna arbitraža obično je znatno privatnija i često povjerljivija od nacionalnih sudskih postupaka. Arbitražne rasprave gotovo uvijek su zatvorene za medije i javnost, a u praksi se podnesci i odluke često zadržavaju kao povjerljivi ili barem privatni. Većina međunarodnih poslovnih subjekata preferira i aktivno traži privatnost i povjerljivost arbitražnog procesa. Empirijska istraživanja sugeriraju da je povjerljivost bitan, ali ne osnovni, motiv za sklapanje međunarodnih arbitražnih sporazuma. Ipak, prema nekim empirijskim istraživanjima 87% ispitanih smatra da je povjerljivost u međunarodnoj komercijalnoj arbitraži važna.⁷²

Zaključno, arbitražna klauzula u trgovačkim ugovorima ima ključnu ulogu i značaj u reguliranju potencijalnih sporova između stranaka. Ova klauzula pruža alternativni mehanizam rješavanja sporova između ugovornih stranaka, umjesto sudskih postupaka. Njezin značaj leži u tome što omogućava strankama veću kontrolu nad postupkom rješavanja sporova, često brži i povjerljiviji postupak te veću predvidljivost u odnosu na sudsku arbitražu. Arbitražna klauzula također doprinosi smanjenju pravne nesigurnosti u međunarodnom poslovanju, jer omogućava strankama izbjegavanje različitih pravnih sustava i sudskih procedura različitih zemalja. Osim toga, arbitraža često omogućava strankama angažiranje stručnjaka u određenim područjima, što može rezultirati kvalitetnijim i pravičnijim odlukama. U konačnici, arbitražna klauzula promiče efikasnost u rješavanju sporova u međunarodnom trgovačkom okruženju, čime se štede resursi i vrijeme stranaka te se pomaže u očuvanju poslovnih odnosa između njih.

6. Pravni okvir tumačenja arbitražnih klauzula

6.1 Opći pravni principi tumačenja ugovora

Budući da u ugovoru učestvuje više stranaka, moguće je da svatko od njih iste riječi drugačije pojmi, ili da izgovorenim, odnosno napisanim riječima, namjerno ili nenamjerno, prida kasnije značenje različito od onog koje je bilo prvotno zamišljeno. Taj rizik proizlazi iz činjenice da je jezik kao sredstvo izražavanja misli sam po sebi već neprecizan, zbog čega često nastaje potreba za naknadnim tumačenjem ugovora. Tumačenje je potrebno samo ako stranke ugovornice zastupaju različito shvaćanje o smislu svog ugovora, o njegovim pravnim posljedicama. Ako

⁷¹ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 76/10, 85/10, 5/14, čl. 117.

⁷² Queen Mary, University of London, 2018 International Arbitration Survey: The Evolution of International Arbitration 24, 2018.

su njihova shvaćanja o tome podudarna, pitanje tumačenja se ne postavlja. Pravilo je da ono što je jasno ne podliježe tumačenju, jer bi se inače mijenjao u njemu sadržani smisao.

Neposredni predmet tumačenja nije zapravo ugovor nego izjave volja iz kojih se on sastoji. Ipak, govori se o tumačenju ugovora kao cjeline, a ne pojedinih izjava ili ugovornih odredaba. Takvo stajalište je posljedica težnje da se ugovor kao tvorevina sačuva, da se on ne dovodi u pitanje. Cilj tumačenja nije utvrditi jesu li ugovornici nešto htjeli ili nisu, postoji li uopće njihova izjavljena volja, to je pitanje dokazivanja ugovora, ne tumačenja. Tumačenje se nadovezuje na pretpostavku da ugovor postoji i da valja odrediti još samo njegov smisao, koji je među ugovornicama jedino sporan.⁷³

Zakon o obveznim odnosima po pitanju tumačenja ugovora i primjene spornih odredbi kazuje kako se odredbe ugovora primjenjuju onako kako glase.⁷⁴ Budući da je volja strana osnovni činilac pojma ugovora, ona se može (ili mora!) istraživati i pri njegovom tumačenju. Pri tome treba nastojati na stvarnoj ili pravoj volji osoba čiji je ugovor. Nadalje, pri tumačenju spornih odredbi ne treba se držati doslovnog značenja pojedinih izričaja, već treba istraživati zajedničku namjeru ugovaratelja i odredbu tako razumjeti kako to odgovara načelima obveznog prava utvrđenim ovim Zakonom.⁷⁵ Doslovno tumačenje je formalno tumačenje ugovora, i ono odgovara primitivnom shvaćanju prava. Prema tom shvaćanju, volja se može spoznati iz riječi kojima je ona našla svoj izraz i samo su riječi mjerodavne za pravni sadržaj onoga što se htjelo. Međutim, gotovo je suvišno reći da stvarna volja nije uvijek istovjetna sa takozvanom unutrašnjom voljom, tj. sa htjenjem koje nije izraženo.⁷⁶ Zanimljivo je kako u Zakonu o obveznim odnosima predviđena mogućnost izvansudskog tumačenja ugovora.

Ugovorne strane mogu predvidjeti da će, u slučaju nesuglasnosti glede smisla i domašaja ugovornih odredaba, netko treći tumačiti ugovor. U tom slučaju, ako ugovorom nije drukčije predviđeno, strane ne mogu pokrenuti spor pred sudom ili drugim nadležnim tijelom dok prethodno ne pribave tumačenje ugovora, osim ako treća osoba odbije dati tumačenje ugovora.⁷⁷ Tu možemo zamijetiti kako bi strane mogle ugovoriti kako bi taj treći mogao biti i nezavisni arbitar. No, postavlja se pitanje koliko je to učinkovito s financijskog i vremenskog stajališta.

⁷³ Radišić, Jakov, Obligaciono pravo : opšti deo, Savremena administracija, Beograd, 1990., str. 99.

⁷⁴ Čl. 319. st. 1., ZOO

⁷⁵ Čl. 319. st. 2., ZOO

⁷⁶ Radišić, op. cit. u bilj. 67., str. 100.

⁷⁷ Čl. 321., ZOO

6.2 Međunarodni instrumenti o arbitraži i tumačenju arbitražnih klauzula

Međunarodni instrumenti za tumačenje arbitražnih klauzula igraju ključnu ulogu u olakšavanju i unaprjeđenju međunarodne arbitraže. Ovi instrumenti pružaju smjernice i pravila za tumačenje klauzula o arbitraži u međunarodnim trgovačkim ugovorima i sporazumima. U suštini, međunarodni instrumenti za tumačenje arbitražnih klauzula pomažu održavanju pravne sigurnosti i predvidljivosti u međunarodnim poslovnim transakcijama. Oni omogućavaju strankama da se oslone na svoje ugovorne sporazume i koriste arbitražu kao efikasan mehanizam za rješavanje sporova u globalnom poslovnom okruženju.

UNCITRAL (*United Nations Commission on International Trade Law*) *Model Law* je model zakona koji je razvila komisija kako bi se olakšala harmonizacija i modernizacija nacionalnih zakona o arbitraži širom sveta. Ovaj model zakona služi kao osnovni okvir za reguliranje arbitražnih postupaka i priznavanje i izvršenje arbitražnih odluka u međunarodnim trgovačkim sporovima. Između ostalog, i naš domaći Zakon o arbitraži izrađen je na temelju *Model Law-a*.

Kada je riječ o tumačenju arbitražnih klauzula, UNCITRAL *Model Law* pruža određene smjernice i pravila koja reguliraju kako se takve klauzule tumače i primjenjuju. Tu prije svega mislimo na članak 2 A. koji određuje da se u tumačenju ovog Zakona treba uzeti u obzir njegovu međunarodnu porijeklo i potrebu za promocijom jedinstvenosti u njegovoj primjeni i poštovanju dobre vere. Pitanja koja se odnose na stvari koje uređuje ovaj Zakon, a koje nisu izričito uređene njime, treba riješiti u skladu sa općim načelima na kojima se ovaj Zakon zasniva.⁷⁸

Jedno od općih načela je autonomija volje stranaka: *Model Law* naglašava princip autonomije volje stranaka. To znači da će se arbitražna klauzula tumačiti u skladu sa sporazumom stranaka. Ako su stranke jasno izrazile svoju namjeru da arbitraža bude primijenjena za rješavanje sporova, sudovi će obično podržati tu namjeru. UNCITRAL *Model Law* također potiče tumačenje arbitražnih klauzula u skladu sa međunarodnim standardima arbitraže, kao što su Konvencija o priznavanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka (poznata kao New York Konvencija) i UNCITRAL-ova Arbitražna pravila.

Zanimljivo kako se u UNCITRALOV-im Arbitražnim pravilima nigdje izričito ne spominje pitanje tumačenje klauzula. Tumačenje arbitražnih klauzula obično se temelji na općim principima međunarodne arbitraže i međunarodnog trgovačkog prava. Važno je napomenuti da

⁷⁸ Model zakon UNCITRAL-a o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1985. s izmjenama iz 2006., čl. 2 A.

se UNCITRAL-ova Arbitražna pravila često primjenjuju u kombinaciji s UNCITRAL *Model Law* o međunarodnoj komercijalnoj arbitraži, koji se bavi određenim aspektima tumačenja arbitražnih klauzula.

New York Konvencija iz 1958. godine o priznavanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka ne bavi se izričito tumačenjem arbitražnih klauzula. Newyorška konvencija priznaje potrebu za tumačenjem obuhvata arbitražnog sporazuma i u članku V(1)(c) propisuje da se neće priznati odluke koje premašuju obuhvat sporazuma o arbitraži.⁷⁹ Međutim, Konvencija ne propisuje izričito nikakva pravila koja bi upravljala postupkom tumačenja.

Glavni fokus te konvencije je na priznavanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka. Konvencija ima za cilj osigurati da strane arbitražne odluke budu priznate i izvršene u drugim državama potpisnicama na efikasan način. Međutim, tumačenje arbitražnih klauzula često igra ključnu ulogu u postupcima koji se odvijaju pred nacionalnim sudovima država potpisnica Konvencije. Kada strane u sporu traže priznavanje ili izvršenje arbitražne odluke u skladu s New York Konvencijom, sudovi tih država često će pregledati arbitražnu klauzulu kako bi utvrdili jesu li strane pravilno pristupile arbitraži i jesu li se obavezale na arbitražu.

Zaključno, međunarodne konvencije koje uređuju materiju arbitraže vrlo se rijetko i površno dotiču pitanja tumačenja arbitražnih sporazuma. Za razliku od međunarodnih konvencija, sudska praksa se bavi opsežnije i češće pitanjem tumačenja arbitražnih klauzula.

7. Metodologija tumačenja arbitražnih klauzula

Međunarodni arbitražni sporazumi nastaju kao proizvod ugovora. Strane su gotovo potpuno slobodne da sastave svoje arbitražne klauzule na bilo koji način koji odaberu. Kao posljedica toga, slično kao i druge vrste ugovora, arbitražni sporazumi se razlikuju u jeziku, duljini, razini složenosti i kvaliteti. Neizbježno, kao i drugih vrsta ugovora, arbitražni sporazumi često dovode do pitanja tumačenja, posebno u vezi s obuhvatom pitanja koja su upućena na arbitražu. To uključuje sporove vezane uz arbitražne postupke, primjenjive institucionalne pravilnike, sjedište arbitraže i slične teme. Kao i u slučaju pitanja o obuhvatu, ovi sporovi u osnovi zahtijevaju tumačenje arbitražnog sporazuma stranaka kako bi se utvrdile njihove namjere.

Najčešće pitanje koje se pojavljuje prilikom tumačenja međunarodnih arbitražnih sporazuma odnosi se na "obuhvat" sporazuma stranaka. To jest, na koje kategorije sporova, nesuglasica ili zahtjeva su strane pristale arbitrirati? U praksi, kako je objašnjeno u nastavku, sporovi o

⁷⁹ Newyorška konvencija o priznavanju i izvršenju inozemnih arbitražnih odluka iz 1958., čl. V st. 1., t. c

obuhvatu arbitražne klauzule obično se odnose na pitanja kao što su je li jezik sporazuma stranaka primjenjiv na sve ugovorne zahtjeve iz određenog ugovora (ili samo na određeni podskup takvih zahtjeva); jesu li neugovorni zahtjevi (npr. delikt, povreda izvanugovornih obveza) podložni arbitraži; ili jesu li zahtjevi iz odvojenih, ali povezanih ugovora ili aktivnosti podložni arbitraži.⁸⁰

7.1 Međunarodna sudska praksa prirode tumačenja arbitražnih klauzula

U mnogim pravnim porecima, sudovi smatraju da su namjere stranaka, kada zaključe sporazum o arbitraži u međunarodnom trgovačkom okruženju, pretpostavljene da se odnose na rješavanje svih sporova koji se odnose na njihov poslovni odnos u jednom, centraliziranom postupku, umjesto u odvojenim i potencijalno nespojivim postupcima. U predmetu *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc.*, 473 U.S., sud je naveo kako: *"Sve sumnje u vezi s obuhvatom pitanja koja su pogodna za arbitražu trebaju se rješavati u korist arbitraže."*⁸¹ Iako je takvo stajalište prevladavajuće u međunarodnoj zajednici postoje i sudovi koji se ne slažu s tim stajalištem. Tako se presedan Vrhovnog suda Italije temelji na zdravom skepticizmu prema arbitraži kao privatnom sustavu rješavanja sporova. Tako je sud zaključio da *"ako postoji sumnja u vezi s obuhvatom [arbitražne] klauzule, treba dati prednost restriktivnom tumačenju koje potvrđuje nadležnost [talijanskih] sudova"*.⁸²

Kao posljedica odsutnosti odredbi međunarodnih konvencija i nacionalnih zakona o tumačenju arbitražnih klauzula, tumačenje međunarodnih arbitražnih sporazuma u većini slučajeva bilo je nadležnost nacionalnih i arbitražnih sudova. Početna točka za tumačenje obično su bila opća načela nacionalnog ugovornog prava.⁸³ Neke osnovne odredbe našeg pravnog poretka koje smo već izložili u prošlom poglavlju, kao i s Newyorškom konvencijom, "pro-arbitražne" politike koje leže u osnovi UNCITRAL Model Law i većine drugih suvremenih zakona o arbitraži govore u korist liberalnih pristupa tumačenju arbitražnih sporazuma. Zakonodavne politike koje leže u osnovi modernih zakona o arbitraži sve odlučno zagovaraju široko tumačenje međunarodnih arbitražnih sporazuma kako bi se ostvarila namjera stranaka i maksimizirala učinkovitost i učinkovitost arbitražnog procesa.⁸⁴

⁸⁰ Born, op. cit. u bilj. 14., str. 1424.

⁸¹ *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc.*, 473 U.S. 614, 626, U.S. S.Ct. 1985

⁸² *Krauss Maffei Verfahrenstechnik GmbH et al. v. Bristol Myers Squibb SpA*, talijanski Court of Cassation, Presuda No. 58/SU of 10 Mar. 2000, presuda preuzeta iz XXVI YB Comm. Arb., str. 816, 821, 2001.

⁸³ Born, op. cit. u bilj. 14., str. 1426.

⁸⁴ *Ibid.*

Jedna dobro obrazložena arbitražna odluka zaključila je: "da arbitražni sud treba tumačiti valjanost i obuhvat arbitražne klauzule u skladu s općim načelima tumačenja ugovora, tj. tražeći stvarnu i zajedničku namjeru stranaka, temeljenu na tekstu klauzule i na načelu povjerenja ili dobre vjere."⁸⁵ Slično, nacionalni sudovi u oba pravna sustava, *Common law* (anglosaksonskog) i kontinentalnog prava, gotovo jednoglasno započinju svoju analizu obuhvata međunarodnog arbitražnog sporazuma primjenom običnih pravila tumačenja ugovora. Primjenjujući UNCITRAL Model Law, u obrazloženju odluke suda u Singapuru pisalo je da "arbitražni sporazum... treba tumačiti kao i svaki drugi komercijalni sporazum... Temeljno načelo tumačenja dokumenata jest ostvariti namjeru stranaka izraženu u dokumentu... Komercijalno logična i razumna interpretacija trebala se preferirati nad onom koja je komercijalno nelogična."⁸⁶ Slično rezonira i australski sud da su "arbitražne klauzule su ugovorne odredbe... i podliježu običnim pravilima tumačenja ugovora."⁸⁷

Švicarski sud otišao je korak dalje. Prema njegovom stajalištu "tumačenje arbitražnih sporazuma slijedi opća načela tumačenja privatnih izjava volje. Stvarno suglasje stranaka je odlučujuće u tom smislu. Ako nije moguće izvući takvu stvarnu namjeru (na primjer, u slučaju 'općih' arbitražnih klauzula), arbitražni sporazum će se tumačiti objektivno. To znači da će se izjave volje tumačiti prema tome kako bi ih primatelj takvih izjava mogao shvatiti u duhu dobre vjere."⁸⁸

Pravila tumačenja ugovora koja se općenito primjenjuju na međunarodne arbitražne sporazume uključuju načela tumačenja koja su poznata i u drugim ugovornim kontekstima - kao što su specifične odredbe koje pretežu nad općim (*lex specialis derogat legi generali*), davanje efekta svim dijelovima sporazuma stranaka, načelo da bi stvar više bila valjana, nego da propadne i (*ut res magis valeat quam pereat*), principi dobre vjere, pravilo *contra proferentem* (pravilo tumačenja ugovora prema kojemu se ugovorna odredba tumači u smislu koji je povoljniji za suugovaratelja osobe koja je ugovor sastavila) te uobičajena upotreba termina u vrijeme zaključenja sporazuma.⁸⁹ Niz sudova i arbitražnih sudova tumačilo je arbitražne sporazume pozivajući se na načelo tumačenja koje nastoji dati značaj svim dijelovima sporazuma (ugovora) stranaka. Riječima jednog stručnjaka, arbitražni sporazum treba tumačiti u skladu s "osnovnim načelom tumačenja ugovora: da se dokument čita tako da se ostvari sva njegova

⁸⁵ Preliminarna odluka u ICC predmetu br. 7929, preuzeto iz XXV Y.B. Comm. Arb., str. 312, 317, 2000.

⁸⁶ *Insigma Tech. Co. Ltd v. Alstom Tech. Ltd*, [2009] 3 SLR(R) 936, str. 30, 33

⁸⁷ *Walter Rau Neusser Oel und Fett AG v. Cross Pac. Trading Ltd*, XXXI Y.B. Comm. Arb., str. 559, 564 (Australian Fed. Ct. 2005).

⁸⁸ Swiss Federalni Tribunal, Presuda od 29 veljače. 2008, 26 ASA Bull. 376, 380

⁸⁹ Born., op. cit. u bilj. 14., str. 1428.

odredba i da se učini konzistentnim s drugima."⁹⁰ Unatoč pretpostavci o samostalnosti (separabilnosti), ovo pravilo tumačenja zahtijeva razmatranje i davanje efekta odredbama osnovnog ugovora prilikom tumačenja odvojive arbitražne klauzule. Isto zaključuje i ICC u slučaju broj 5754. u kojem se navodi da se "*arbitražna klauzula uvijek se mora tumačiti kao dio, i u kontekstu, određenog ugovora u kojem se pojavljuje.*"⁹¹

7.2 Osnovna načela tumačenja arbitražnih klauzula iz sudske prakse

Nacionalni sudovi i arbitražni sudovi često su primjenjivali pravilo prema kojem specijalno ima prednost pred općim (*lex specialis derogat legi generali*). Kako je zaključio jedan sud, "*stari princip tumačenja ugovora zahtijeva da se sporazumi tumače kao cjelina kako bi se dala značenje svim odredbama, ali kada su odredbe u konfliktu tako da svima ne može biti pridana puna važnost, specifične klauzule smatraju se odražavanjem namjera stranaka - specifična odredba nadjačava opću.*"⁹² Druge vlasti pozivaju se na principe dobre vjere prilikom tumačenja arbitražnih sporazuma. Tako je u jednoj arbitražnoj odluci navedeno da "*Svaka konvencija, uključujući konvencije o arbitraži, treba se tumačiti u duhu dobre vjere, tj. uzimajući u obzir posljedice obveza koje su strane, mogu smatrati razumno i legitimno predvidjele.*"⁹³ Isto tako "*treba tražiti pretpostavljenu namjeru ugovornih stranaka, čije izjave se moraju tumačiti u skladu s pravilima dobre vjere.*"⁹⁴

Nacionalni sudovi i arbitražni sudovi također su primjenjivali pravilo *contra proferentem*. Tako je jedan američki sud naveo da su "*mnogi sudovi su koristili načelo contra proferentem pri tumačenju nejasnoća u arbitražnim sporazumima protiv osobe koja ih je sastavila.*"⁹⁵ Neki autori su, međutim, istaknuli da je pravilo *contra proferentem* tumačenja posljednje mogućnosti i općenito od ograničene pomoći pri tumačenju sporazuma o arbitraži tako da se "*naposljetku, ako svi naponi propadnu, primjenjuje pravilo contra proferentem.*"⁹⁶ Pri tumačenju međunarodnih arbitražnih sporazuma, druge vlasti primijenile su pravilo *ut res magis valeat quam pereat* te daje efekt uobičajenoj upotrebi izraza u vrijeme zaključenja sporazuma. U

⁹⁰ *Mastrobuono v. Shearson Lehman Hutton, Inc.*, 514 U.S. 52, 63 (U.S. S.Ct. 1995).

⁹¹ Odluka u ICC predmetu br. 5754, izvadak iz knjige "International Chamber of Commerce Arbitration" autora Craiga, W. ; Parka W. i Paulssona, J., stranica 90., 2000.

⁹² *Karnette v. Wolpoff & Abramson, LLP*, Savezni okružni sud Sjedinjenih Američkih Država, Istočna Virginia., 444 F.Supp.2d 640, 646 (E.D. Va. 2006).

⁹³ *Československa Obchodní Banka, AS v. Slovakia.*, Decision on Jurisdiction in ICSID Case No. ARB/97/4 of 24 May 1999, 14 ICSID Rev. 251, 263 (1999).

⁹⁴ Švicarski federalni sud, presuda od 5 prosinca 2008, 27 ASA Bull. 762, 769 (2009).

⁹⁵ *Paul Revere Variable Annuity Ins. Co. v. Kirschhofer*, 226 F.3d 15, 25 (1st Cir. 2000).

⁹⁶ *Liebscher, Christoph ; Fremuth-Wolf, Alice (eds.), Arbitration Law and Practice in Central and Eastern Europe* 2.11-12 (2008).

skladu s tim "ako je namjera stranaka uputiti svoje sporove arbitraži, tada princip *ut res magis valeat quam pereat* zahtijeva da se arbitražna klauzula tumači i konstruira na način da može imati učinak."⁹⁷

U načelu, i druge općenito primjenjive norme tumačenja ugovora primjenjive su na tumačenje arbitražnih sporazuma.

8. Izbor primjenjivog prava na tumačenje međunarodnog arbitražnog sporazuma

Tumačenje arbitražnih sporazuma postavlja pitanja izbora prava. Kao što smo mogli opaziti u prethodnim poglavljima, generalna je praksa u tumačenju arbitražnih klauzula da se koriste pravila za općenito tumačenje ugovora. Pretpostavljajući da strane nisu drugačije dogovorile, moguće opcije za pravo koje će upravljati tumačenjem arbitražne klauzule uključuju: (a) pravo države u kojoj se provode sudski postupci za izvršenje; ili (b) pravo koje su strane odabrale da se primjenjuje ili pravo koje inače vrijedi za arbitražni sporazum.

8.1 Pravo države u kojoj se provode sudski postupci za izvršenje

Malobrojni sudovi ili arbitražni sudovi detaljnije su razmotrili pitanje na kojem se pravu temelji tumačenje međunarodnog arbitražnog sporazuma. Mnogi sudovi nisu ni razmatrali pitanje primjenjivog prava (jednostavno tumačeći arbitražne sporazume s obzirom na opća pravila prava) ili su bez objašnjenja primjenjivali pravo suda nadležnog za izvršenje.⁹⁸ U Sjedinjenim Američkim Državama, primjerice, postoji značajan broj presedana koji tvrdi da federalno zajedničko pravo izvedeno iz Zakona o federalnoj arbitraži (FAA) vrijedi za tumačenje međunarodnih arbitražnih sporazuma pred američkim sudovima. Na primjer, u jednom od slučajeva, Vrhovni sud SAD-a naveo je postojanje tijela "federalnog materijalnog prava" te je to tijelo koristio za tumačenje arbitražnog sporazuma koji je očigledno bio podložan stranom pravu.⁹⁹

Unatoč klauzuli o izboru prava u osnovnom ugovoru kojom je odabrano švicarsko pravo, Sud je zaključio: "*da je prvi zadatak suda... jest utvrditi jesu li strane pristale arbitrirati taj spor. Sud to mora utvrditi primjenjujući 'federalno materijalno pravo o arbitrabilnosti, koje se primjenjuje na svaki arbitražni sporazum obuhvaćen Zakonom. I to tijelo prava predviđa da se pitanja arbitrabilnosti moraju razmatrati s pravilnim poštovanjem federalne politike koja*

⁹⁷ Djelomična odluka u ICC predmetu br. 7710, 128 J.D.I. (Clunet) 1148 (2001).

⁹⁸ Practitioner's Handbook on International Arbitration 511-12 (2d ed. 2009); Schlosser, in R. Bork & H. Roth (eds.)

⁹⁹ Born, op.cit. u bilj. 14., str. 1505.

podržava arbitražu."¹⁰⁰ Vrhovni sud primijenio je federalno pravo, unatoč činjenici da je arbitražni sporazum o kojem je bilo riječ predviđao arbitražu sa sjedištem u Japanu i bio uređen japanskim ili švicarskim pravom.

Drugi američki sudski presedani uglavnom su slijedili put koji je usvojen u slučaju Mitsubishi, tvrdeći da Zakon o federalnoj arbitraži (FAA) upravlja tumačenjem arbitražnih sporazuma pred američkim sudovima, uključujući i međunarodne slučajeve te one u kojima su sporazum strana sadrži klauzulu o izboru prava koja neko pravo koje nije američko.¹⁰¹ Tako je sud u jednom drugom, iznio tvrdnje da je *"točno ako se strane dogovore da će određeni sporovi biti podložni arbitraži i da će pravo određene nadležnosti upravljati rješavanjem tih sporova, federalni sudovi moraju provesti taj sporazum. Međutim, pitanje je li određeni spor spada u klasu sporova koji se uređuju arbitražnim sporazumom i klauzulom o izboru prava, pitanje je federalnog prava."*¹⁰²

Zanimljivo, takvo stajalište da je mjerodavno pravo države u kojoj se provodi izvršenje pravorijeka se, u pravilu, može naći samo u SAD-u. Tako, određene promjene naziru se i u američkom sustavu. Tako je primjerice u predmetu Ford v. NYLCare Health Plans of Gulf Coast, Inc. sud primijenio pravo odabrano klauzulom o izboru prava na obuhvat arbitražne klauzule.¹⁰³ S druge strane, u kontinentalnim pravnim porecima o tom pitanju nalazimo drugačije stajalište.

8.2 Pravo koje upravlja supstancijalnom valjanosti arbitražnog sporazuma

U usporedbi s američkim pravom drugi nacionalni sudovi primijenili su pravo koje upravlja materijalnom valjanosti arbitražnog sporazuma na pitanja tumačenja. Prema švicarskom pravu, tumačenje međunarodnih arbitražnih sporazuma podložno je pravu koje upravlja supstancijalnom valjanosti sporazuma tako da *"arbitražni sporazum treba tumačiti i konstruirati u skladu s važećim švicarskim zakonima o tumačenju ugovora"*.¹⁰⁴

Slično tome njemački sudovi drže da pravo koje upravlja supstancijalnom valjanosti arbitražnog sporazuma upravlja njegovim tumačenjem.¹⁰⁵ Sudovi u drugim nadležnostima usvojili su isti pristup, kao i većina komentara o toj temi. Tako je Vrhovni sud Ujedinjenog

¹⁰⁰ Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc., 473 U.S. 626 (U.S. S.Ct. 1985)

¹⁰¹ Born, op.cit. u bilj. 14., str. 1505.

¹⁰² Becker Autoradio U.S.A., Inc. v. Becker Autoradiowerk GmbH, 585 F.2d 39, 43 (3d Cir. 1978)

¹⁰³ Ford v. NYLCare Health Plans of Gulf Coast, Inc., 141 F.3d 243, 248 n.6 (5th Cir. 1998)

¹⁰⁴ Švicarski savezni sud, presuda od 5. prosinca 2008., 27 ASA Bull. 762, 769

¹⁰⁵ Oberlandesgericht Düsseldorf, presuda od 17. studenog 1995., 1996 RIW 239, 240

Kraljevstva nedavno presudio da "gdje nije navedeno pravo koje se primjenjuje na arbitražni sporazum, izbor prava koje upravlja ugovorom obično će se primijeniti na arbitražni sporazum koji je dio ugovora," dok je istodobno istaknuo "dodatne čimbenike" koji "u nekim slučajevima mogu implicirati da je arbitražni sporazum namjeravao upravljati zakonom sjedišta."¹⁰⁶ Engleski pristup općenito daje prednost *lex contractus-u* (ugovornom pravu). Postoji vrlo snažna pretpostavka u korist prava koje upravlja supstancijalnim sporazumom koji sadrži arbitražnu klauzulu, također upravlja i arbitražnim sporazumom. Ovo načelo slijedilo je u mnogim slučajevima. To bi čak moglo biti podrazumijevano kao sporazum stranaka o zakonu koji se primjenjuje na arbitražnu klauzulu.¹⁰⁷ Lew ističe kako "autonomija arbitražne klauzule i glavnog ugovora ne znači da su potpuno neovisni jedan o drugome, što se vidi iz činjenice da prihvaćanje ugovora podrazumijeva prihvaćanje klauzule, bez dodatnih formalnosti."¹⁰⁸

Članak 48. Švedskog zakona o arbitraži¹⁰⁹ određuje koje pravo se primjenjuje na arbitražni sporazum u međunarodnim sporovima. Sukladno tome, ako arbitražni sporazum ima međunarodnu vezu, sporazum će biti upravljan pravom koje su strane dogovorile. Ako strane nisu postigle takav sporazum, arbitražni sporazum bit će određen pravom države u kojoj, sukladno dogovoru strana, arbitraža ima ili će imati svoje sjedište. Međutim, prvi stavak ne primjenjuje se na pitanje jesu li strane ovlaštene za zaključivanje arbitražnog sporazuma ili jesu li valjano zastupane. Iako je vrlo rijetko da ugovori sadrže specifičnu klauzulu o izboru prava u vezi s arbitražnim sporazumom, u praksi, stoga, članak 48. Švedskog zakona o arbitraži određuje da će u gotovo svim slučajevima pravo koje određuje arbitražni sporazum biti smatrano istim kao i *lex arbitri* (pravo mjesta arbitraže).

U hrvatskom pravu, pitanje mjerodavnog prava uređeno je s člankom 27. ZA:

Tamo je propisano da će arbitražni sud odlučiti po pravnim pravilima koja su stranke izabrale kao mjerodavna za bit spora. Svako upućivanje na pravo ili pravni sustav određene države tumačit će se, osim ako se stranke nisu izričito drukčije sporazumjele, kao neposredno upućivanje na supstancijalna pravila te države, a ne na njezina pravila o određivanju mjerodavnog prava. Ako stranke ne postupe u skladu s odredbama stavka 1. ovoga članka, arbitražni sud će suditi po pravu za koje smatra da je sa sporom u najužoj vezi. U svakom

¹⁰⁶ Enka Insaat Ve Sanayi AS v. OOO Ins. Co. Chubb [2020] UKSC 38, str. 170 (U.K. S.Ct.)

¹⁰⁷ Hope, James ; Johansson, Lisa, 'Chapter 9: What Is the Governing Law of the Arbitration Agreement? A Comparison Between the English and Swedish Approaches', in Axel Calissendorff and Patrik Schöldström (eds), Stockholm Arbitration Yearbook 2021, Stockholm Arbitration Yearbook Series, Volume 3, Kluwer Law International 2021., str. 147.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Lag (1999:116) om skiljeförfarande, Čl. 48.

slučaju arbitražni sud odlučit će u skladu s odredbama ugovora te će uzeti u obzir mjerodavne običaje.¹¹⁰

Sloboda stranaka da izaberu materijalno pravne norme koje će biti mjerodavne u slučaju da dođe do spora osobitu je važnost doživjela u području međunarodne arbitraže, gdje se tradicionalno smatralo da je mogućnost da se izabere pravo koje će biti podjednako poznato i prihvatljivo strankama iz različitih pravnih sustava jedan od bitnih uvjeta nepristranosti i *fair* postupanja. Česta je praksa u međunarodnoj arbitraži da se za meritorno rješavanje spora ugovoriti primjena trećega, "neutralnog" prava.¹¹¹ Stranke mogu svojom dispozicijom izričito naznačiti mjerodavno pravo ili pravna pravila. Ako su stranke samo naznačile primjenu prava ili pravnog sustava određene države, druga rečenica prvoga stavka statuirea presumpciju da se takvo određenje odnosi izravno na izbor materijalnopravnih pravila, a ne na pravila te države o rješavanju sukoba zakona (kolizijska pravila). Stranke mogu, izričito naznačiti da se njihovo određenje odnosi na kolizijske norme, a ne na supstancijalna pravna pravila.¹¹² Pravni sustav kojem bi u materijalnopravnom pogledu arbitri trebali podvrgnuti spor u odsustvu stranačkog izbora označen je kao "pravo za koje sud smatra da je u najbližoj vezi". Time se ZA svrstao uz neka druga suvremena rješenja, između ostalog, i s Europskom konvencijom o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze potpisane u Rimu.¹¹³

Iz rečenog možemo zaključiti kako se i hrvatski pravni poredak priklonio skupini država koje poštuju izbor stranaka te kako je vjerojatno da će arbitražni sudac primjenjujući Zakon o arbitraži za tumačenje arbitražne klauzule koristiti kao mjerodavno pravo, ono koje su strane odabrale.

9. Zaključak

Arbitraža je metoda rješavanja sporova u kojoj stranke dobrovoljno predaju svoje sporove trećoj nepristranoj osobi, arbitru. To je alternativa sudskom postupku, razvijena zbog nedostataka u državnim sudovima, kao što su sporost, visoki troškovi i nesigurnost. Arbitraža pruža prednosti poput izbora stručnih arbitara, brzine, povjerljivosti i neutralnosti. Međutim, može se suočiti s izazovima poput troškova, pronalaženja prikladnih arbitara i mogućnosti osporavanja arbitražnih odluka. Unatoč tvrdnjama o brzini i isplativosti, međunarodna arbitraža može biti skupa i vremenski zahtjevnija, posebno u velikim sporovima. Važno je pažljivo razmotriti

¹¹⁰ Čl. 27., ZA.

¹¹¹ Triva, Siniša ; Uzelac, Alan, Hrvatsko arbitražno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 221.

¹¹² Cf. *ibid.*, str. 223.

¹¹³ Cf. *ibid.*, str. 224.

prednosti i nedostatke arbitraže pri odabiru između nje i sudskog postupka. Odabir arbitražnog ili sudskog postupka predstavlja veoma bitnu odluku u rješavanju sporova. Oba pristupa imaju svoje prednosti i nedostatke, a konačna odluka ovisi o specifičnim okolnostima spora, preferencijama stranaka i drugim čimbenicima.

Analiza trajanja pokazuje da su arbitražni postupci obično kraći od sudskih, ali postoji varijabilnost ovisno o instituciji i jurisdikciji. S druge strane, sudski postupci u Republici Hrvatskoj često traju godinama, što može rezultirati dodatnim troškovima i neizvjesnošću. Financijska analiza ukazuje na potencijalnu uštedu u arbitraži zbog bržeg donošenja odluka, dok dugotrajni sudski postupci mogu rezultirati većim troškovima. Pravni okviri pokazuju da arbitraža nudi veću prilagodljivost strankama u izboru pravnih okvira, dok su sudski postupci često ograničeni zakonima i pravilima suda.

Unatoč prednostima arbitraže, stranke se ponekad odlučuju za sudski postupak zbog nedostatka svijesti o arbitraži, percipiranog visokog troška arbitraže te nepovjerenja prema privatnom načinu rješavanja sporova.

Ugovor o arbitraži predstavlja osnovu za provedbu arbitražnog postupka. Sukladno Zakonu o arbitraži, ovakav ugovor može biti sklopljen nakon nastanka spora (kompromis) ili čak prije nego što spor nastane, kao dio glavnog ugovora stranaka (kompromisorna klauzula). Bitno je napomenuti da ugovor o arbitraži mora biti valjan i sklopljen u pisanom obliku, unesen u isprave koje stranke potpisuju. Postoji razlika između jurisdikcija koje slijede "*common law*" tradiciju, gdje se često pozivaju na doktrinu "separabilnosti" ili "samostalnosti" arbitražne klauzule, i jurisdikcija koje slijede "*civil law*" tradiciju, gdje se koriste pojmovi "autonomija" ili "nezavisnost". Unatoč razlikama u terminologiji, arbitražna klauzula i dalje čvrsto povezana s glavnim ugovorom stranaka te ima međusobnu podržavajuću funkciju za taj ugovor.

Što se tiče vrsta arbitražnih klauzula, postoje *ad hoc* i institucionalne arbitraže. *Ad hoc* arbitraža je ona koja se provodi bez posredovanja arbitražne institucije, dok institucionalna arbitraža uključuje korištenje pravila i usluga arbitražne institucije u postupku. Institucionalna arbitraža pruža praktičan i organiziran način rješavanja sporova, uz podršku institucije koja upravlja arbitražom. Razne komercijalne arbitražne institucije, poput Međunarodnog suda arbitraže ICC-a, Londonskog suda za međunarodnu arbitražu i Arbitražnog instituta Trgovinske komore u Stockholmu, nude svoje usluge za provođenje institucionalne arbitraže diljem svijeta.

Arbitražna klauzula igra ključnu ulogu u trgovačkim ugovorima jer pruža mehanizam za rješavanje sporova putem arbitraže umjesto sudskog postupka. Arbitraža je često preferirana jer

nudi stručnije i iskusnije rješavanje sporova, a strane imaju kontrolu nad izborom arbitražnog suda, što je važno za stručnost i iskustvo sudaca. Osim toga, arbitraža omogućava veću povjerljivost u odnosu na sudski postupak, što je važno za poslovnu zajednicu. Stranke mogu također dogovoriti specifična pravila arbitraže prilagođena svojim potrebama i specifičnostima tržišta.

Uvid u literaturu i sudsku praksu koja se bavi tumačenjem arbitražnih klauzula u trgovačkim ugovorima ukazuje na kompleksnost i raznolikost ovog pravnog područja. Međunarodni arbitražni sporazumi često su rezultat slobodnog dogovora stranaka i stoga mogu varirati u jeziku, duljini i složenosti. Tumačenje takvih sporazuma postavlja niz pitanja, posebno u vezi s obuhvatom pitanja koja su predmet arbitraže. Sudska praksa različitih jurisdikcija nudi različite pristupe tumačenju arbitražnih klauzula, pri čemu se često primjenjuju opća načela tumačenja ugovora. Međunarodni arbitražni sporazumi su proizvod ugovora i često dovode do pitanja tumačenja, posebno u vezi s obuhvatom sporova koji su predmet arbitraže. To uključuje pitanja kao što su jezik sporazuma, primjenjivi arbitražni postupci, sjedište arbitraže i slične teme.

Najčešće pitanje koje se pojavljuje pri tumačenju međunarodnih arbitražnih sporazuma odnosi se na "obuhvat" sporazuma, odnosno na koje kategorije sporova strane pristaju arbitrirati.

Međunarodna sudska praksa varira u svojim pristupima tumačenju arbitražnih klauzula. Dok se mnogi sudovi pridržavaju "pro-arbitražnih" stajališta i teže širem tumačenju kako bi se ostvarile namjere stranaka, postoje i sudovi koji primjenjuju restriktivniji pristup. Uglavnom, tumačenje arbitražnih sporazuma temelji se na općim načelima tumačenja ugovora, uključujući specifičnost pred općim, princip dobre vjere, pravilo *contra proferentem* i druge.

U praksi, arbitražni sporazumi se tumače tako da se ostvari namjera stranaka, a opća načela tumačenja ugovora primjenjuju se kako bi se utvrdila stvarna i zajednička namjera stranaka. Tumačenje se obavlja na temelju teksta sporazuma i načela povjerenja, teži se maksimiziranju efikasnosti arbitražnog procesa i osiguravanju pravičnog rješavanja sporova.

Važno je istaknuti da se tumačenje arbitražnih sporazuma obično temelji na namjerama stranaka i njihovoj stvarnoj volji, uzimajući u obzir specifičnosti svakog sporazuma. Osim toga, izbor primjenjivog prava za tumačenje arbitražnog sporazuma također igra važnu ulogu, a pravila za općenito tumačenje ugovora često se primjenjuju ako strane nisu drugačije dogovorile. Strane u međunarodnim arbitražnim sporazumima imaju slobodu da izaberu koje pravo će upravljati njihovim sporazumom, uključujući pravo koje će se primjenjivati na tumačenje sporazuma.

U nekim jurisdikcijama, poput Sjedinjenih Američkih Država, postoji praksa primjene prava te države, koja upravlja izvršenjem sporazuma, na tumačenje arbitražnih klauzula. Ovo se može dogoditi čak i ako je izbor prava koje upravlja sporazumom različito od tog državnog prava. Međutim, ova praksa nije jednako prisutna u svim jurisdikcijama.

U drugim jurisdikcijama, primjenjuje se pravo koje upravlja supstancijalnom valjanosti arbitražnog sporazuma na pitanja tumačenja sporazuma. To znači da se pravo koje su strane odabrale za reguliranje svojih prava i obveza u sporazumu također primjenjuje na njegovo tumačenje, osim ako strane nisu izričito drukčije dogovorile. Ovaj izbor prava za tumačenje sporazuma može značajno utjecati na ishod arbitražnog postupka, stoga je važno da strane budu jasne i precizne u svojim sporazumima i klauzulama o izboru prava kako bi izbjegle nesporzume ili konflikte u budućim sporovima.

U hrvatskom pravu, primjenjuju se određeni zakoni i pravila koja reguliraju pitanje primjenjivog prava u arbitražnim sporazumima, ali u osnovi se poštuje izbor stranaka u vezi s primjenjivim pravom za tumačenje sporazuma.

10. Literatura

10.1 Popis literature

- Andrassy, Juraj et al., Međunarodno pravo 3., Školska knjiga, Zagreb, 2006.
- Barbić, Jakša, Pravo društava, knjiga prva – Opći dio, Organizator, Zagreb 2008.
- Born, Gary, International Commercial Arbitration, Third Edition, Kluwer Law International, 2020.
- Bühring-Uhle, Christian A Survey on Arbitration and Settlement in International Business Disputes, in C. Drahozal & R. Naimark (eds.), Towards A Science of International Arbitration: Collected Empirical Research, n.28, 2005.
- Carlston, Kenneth, Theory of the Arbitration Process, 17 Law & Contemp. Probs., 1952.
- Choong, John Mangan, Mark et al., A Guide to the SIAC Arbitration Rules, Oxford University Press, 2018.
- Emanuele, Ferdinando ; Molfa, Milo 'Chapter III. Institutional arbitration', Selected Issues in International Arbitration: The Italian Perspective, Cleary Gottlieb Steen & Hamilton LLP; Thomson Reuters, 2014.
- Gray, Christine ; Kingsbury, Benedict, Developments in Dispute Settlement: Inter-State Arbitration since 1945, British Year Book of International Law, Vol. 63, Issue 1, 1992.

- Hope, James ; Johansson, Lisa, 'Chapter 9: What Is the Governing Law of the Arbitration Agreement? A Comparison Between the English and Swedish Approaches', in Axel Calissendorff and Patrik Schöldström (eds), Stockholm Arbitration Yearbook 2021, Stockholm Arbitration Yearbook Series, Volume 3, Kluwer Law International, 2021.
- Jug, Jadranko, Načini okončanja arbitražnog postupka -dileme i prijedlozi-, Croatian Arbitration Yearbook, Vol 13., 2006.
- Lazareff, Serge, International Arbitration: Towards A Common Procedural Approach, in S. Frommel & B. Rider (eds.), Conflicting Legal Cultures in Commercial Arbitration: Old Issues and New Trends, 1999.
- Liebscher, Christian & Fremuth-Wolf, Alice (eds.), Arbitration Law and Practice in Central and Eastern Europe 2.11-12, 2008.
- Maganić, Aleksandra, Rješavanje trgovačkih sporova – parnični postupak ili arbitraža?, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, LXII – 2019.
- Radišić, Jakov, Obligaciono pravo : opšti deo, Savremena administracija, Beograd, 1990.
- Sajko Krešimir, Međunarodno privatno pravo, Narodne novine, Zagreb 2005.
- Triva Siniša; Dika Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, Narodne Novine, Zagreb 2004.
- Triva, Siniša; Uzelac, Alan, Hrvatsko arbitražno pravo, Narodne novine, Zagreb 2007.

10.2 Mrežni izvori

- <https://www.acerislaw.com/wp-content/uploads/2022/08/LCIA-Costs-and-Duration-Statistics-1.pdf>
- <https://www.hkiac.org/arbitration/costs-duration>
- https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/AAA241_ICDR_Time_and_Cost_Study.pdf
- ICC statistika za rješavanje sporova 2020, dostupno na zahtjev na: <https://iccwbo.org/publication/icc-dispute-resolution-statistics-2020/>, str. 1.
- Ministarstvo pravosuđa – Statističko izvješće o rezultatima radova sudova za 2022. godinu
<https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informaci>

jama/Izvje%C5%A1%C4%87a/statistika%20sudova/Statisticko%20izvjesce%20o%20
rezultatima%20rada%20sudova%20za%202022%20godinu.docx

- SCC statistika za 2021. godinu, dostupno na: sccinstitute.com/about-the-scc/news/2021/scc-releases-statistics-for-2020.
- [SIAC-Releases-Costs-and-Duration-Study_10-Oct-2016-1.pdf](#)

10.3. Pravni izvori

- Model zakon UNCITRAL-a o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1985. s izmjenama iz 2006.
- Newyorška konvencija o priznanju i izvršenju inozemnih arbitražnih odluka iz 1958.
- Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 76/10, 85/10, 5/14)
- Zakon o arbitraži, Narodne novine br. 88/01
- Zakon o odvjetništvu, Narodne novine br. 9/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21
- Zakon o parničnom postupku, (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22),
- Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11, 111/12, 125/11, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23)
- Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22)

10.4 Sudske presude

- *Becker Autoradio U.S.A., Inc. v. Becker Autoradiowerk GmbH*, 585 F.2d 39, 43 (3d Cir. 1978)
- C. Liebscher & A. Fremuth-Wolf (eds.), 2.11-12 (2008)
- *Československa Obchodní Banka, AS v. Slovakia.*, Decision on Jurisdiction in ICSID Case No. ARB/97/4 of 24 May 1999, 14 ICSID Rev. 251, 263 (1999)
- *Enka Insaat Ve Sanayi AS v. OOO Ins. Co. Chubb* [2020] UKSC 38, str. 170 (U.K. S.Ct.)
- *Ford v. NYLCare Health Plans of Gulf Coast, Inc.*, 141 F.3d 243, 248 n.6 (5th Cir. 1998)
- *Gramling v. Food Mach. & Chem. Corp.*, 151 F.Supp. 853, 858 (W.D.S.C. 1957)
- ICC predmet broj 7929 od 1995, (2000)

- ICC predmetu br. 7710, 128 J.D.I. (Clunet) 1148 (2001)
- Karnette v. Wolpoff & Abramson, LLP, Savezni okružni sud Sjedinjenih Američkih Država, Istočna Virginia., 444 F.Supp.2d 640, 646 (E.D. Va. 2006)
- Mastrobuono v. Shearson Lehman Hutton, Inc., 514 U.S. 52, 63 (U.S. S.Ct. 1995)
- Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc., 473 U.S. 614, 626 (U.S. S.Ct. 1985)
- Oberlandesgericht Düsseldorf , presuda od 17 studenog 1995., 1996 RIW 239, 240
- Paul Revere Variable Annuity Ins. Co. v. Kirschhofer, 226 F.3d 15, 25 (1st Cir. 2000)
- Švicarski federalni sud, presuda od 5 prosinca 2008, 27 ASA Bull. 762, 769 (2009).
- Walter Rau Neusser Oel und Fett AG v. Cross Pac. Trading Ltd, Australian Fed. Ct. 2005.